

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.5.2.11>

OBIEKTYWNE I SUBIEKTYWNE DETERMINANTY PROFESJONALNEJ SAMOOCENY DZIENNIKARZA

Hanna Yurchynska

*kandydat nauk psychologicznych, docent Katedry Psychologii Ogólnej
Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Tarasa Szewczenki (Kijów, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0001-8569-3309

e-mail: alina335@ukr.net

Alina Bakhvalova

*aspirantka Katedry Psychologii Ogólnej
Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Tarasa Szewczenki (Kijów, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0002-2828-2981

Adnotacja. Artykuł ujawnia istotę psychologicznego zjawiska profesjonalnej samooceny dziennikarzy. Przedstawiono charakterystykę systemu determinantów obiektywnych i subiektywnych. W celu wyodrębnienia tych ostatnich przeprowadzono teoretyczną analizę poszukiwań naukowych poświęconych badaniu i opisowi cech zawodu dziennikarza. W szczególności w tym artykule obiektywne determinanty obejmują czynniki ekonomiczne, recenzje odbiorców, osiągnięcia zawodowe, publikacje w mediach zewnętrznych i zagranicznych oraz liczbę odbiorców. Natomiast do subiektywnych – należących do podmiotu pracy – właściwości indywidualno-psychologiczne, motywacja do aktywności, doświadczenie zawodowe i miara refleksyjności. Wyróżnione determinanty badano za pomocą technik psychodiagnostycznych i metody ankietowania, a uzyskane wyniki analizowano statystycznie przy użyciu metod analizy czynnikowej i regresji. W rezultacie ustalono: obecność związków przyczynowo-skutkowych między wyodrębnionymi determinantami a integralną miarą profesjonalnej samooceny; największy wkład w model regresji, którego jakość predykcyjna wynosiła około 60%, mają predyktory takie jak motywacja, refleksyjność, lęk, zewnętrzna ocena pracy dziennikarza, gotowość do komunikacji, wartości społeczne i innowacyjność.

Słowa kluczowe: motywacja, indywidualne właściwości psychologiczne, integralna indywidualność, związek przyczynowo-skutkowy, analiza regresji, refleksyjność, niepokoje.

JOURNALIST'S PROFESSIONAL SELF-ESTEEM OBJECTIVE AND SUBJECTIVE DETERMINANTS REVIEW

Hanna Yurchynska

*Candidate of Psychological Sciences (PhD),
Associate Professor at the Department of General Psychology
Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0001-8569-3309

e-mail: alina335@ukr.net

Alina Bakhvalova

*Postgraduate Student at the Department of General Psychology
Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0002-2828-2981

Abstract. The article reveals the essence of the journalists' professional self-esteem. A description of the system of objective and subjective determinants is given. The searching of the latter was done with a theoretical analysis of scientific researches, which were devoted to the study and description of the journalists' profession peculiarities. In particular, in this article, the objective determinants include economic factors, audience feedback, professional achievements, publications in different native and foreign media and the size of the audience. While the subjective or those that belong to the subject of labor are individual psychological properties, motivation, professional experience and a reflexivity. The selected determinants were investigated using psychodiagnostic techniques and the method of questionnaires, and the results were statistically processed using the methods of factor and regression analysis. As a result, the following were established: the links between the identified determinants and the integrated indicator of professional self-esteem is causal; predictors such as motivation, reflexivity, anxiety, external evaluation of the journalist's work, readiness to communicate, social values and innovation make the largest contribution to the regression model, the prognostic quality of which was about 60%.

Key words: motivation, individual psychological properties, integral individuality, causation, regression analysis, reflexivity, anxiety.

ОБ'ЄКТИВНІ ТА СУБ'ЄКТИВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ САМООЦІНКИ ЖУРНАЛІСТА

Ганна Юрчинська

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)*

ORCID ID: 0000-0001-8569-3309

e-mail: alina335@ukr.net

Аліна Бахвалова

*аспірантка кафедри загальної психології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)*

ORCID ID: 0000-0002-2828-2981

Анотація. У статті розкривається сутність психологічного явища професійної самооцінки журналістів. Подається характеристика системи об'єктивних та суб'єктивних детермінант. Для виокремлення останніх був здійснений теоретичний аналіз наукових пошуків, які присвячені вивченню та опису особливостей професії журналіста. Зокрема, у статті до об'єктивних детермінант зараховано економічні фактори, відгуки аудиторії, професійні досягнення, публікації в сторонніх та іноземних ЗМІ та об'єм аудиторії. Тоді як до суб'єктивних – таких, що належать суб'єкту праці, – належать індивідуально-психологічні властивості, мотивація діяльності, професійний стаж і міра рефлексивності. Виокремлені детермінанти були досліджені за допомогою психодіагностичних методик та методу анкетування, а отримані результати статистично оброблені з використанням методів факторного та регресійного аналізу. У результаті встановлено наявність причинно-наслідкових зв'язків між виокремленими детермінантами та інтегральним показником професійної самооцінки; найбільший внесок у регресійну модель, прогностична якість якої становила близько 60%, здійснюють такі предиктори, як вмотивованість, рефлексивність, тривожність, зовнішня оцінка роботи журналіста, готовність до комунікації, соціальні цінності та новаторство.

Ключові слова: вмотивованість, індивідуально-психологічні властивості, інтегральна індивідуальність, причинно-наслідковий зв'язок, регресійний аналіз, рефлексивність, тривожність.

Вступ. Одне з ключових місць у вивченні професійної діяльності займає проблема дослідження професійної самооцінки. Остання пов'язана не лише з оцінкою власних сильних та слабких сторін, професійних знань, навичок та якостей, але й можливостей та перспектив. Професійна самооцінка є регулятором діяльності, який на основі оцінки наявних ресурсів допомагає суб'єкту діяльності встановити межі власної компетенції та прийняти рішення щодо того, які задачі та проблеми може вирішити професіонал. На цьому підґрунті виникає зв'язок професійної самооцінки з успішністю (Реан, 2002). Своєю чергою можливість впливати на рівень успішності або дізнатися, як саме це можна зробити, – основна прикладна задача в дослідженні будь-якої професійної діяльності. Отже, регулюючи професійну самооцінку та її складники, можна вплинути і на успішність діяльності.

Зокрема, у світовій та вітчизняній науці було досліджено професійну самооцінку як психологічний феномен у представників таких професій, як викладачі (Кувшинов, 2000; Ракович, 2015; Gossman & Horder, 2015; Iqbal et al., 2016; Khezerlou, 2017), судді (Кашченко, 2008), держслужбовці (Одінцова & Діброва, 2013), керівники (Косар, 2011), лікарі (Carmel, 1997), соціальні працівники (Finzi-Dottan & Kormosh, 2016), психологи (Тараскіна, 2005) тощо. Крім того, досліджувалася професійна самооцінка студентів (Ширапова, 2005), які тільки розпочинають шлях власної професіоналізації. Професійна самооцінка вивчалася окремо як психологічний феномен (Садкова, 1998), але вивчення професійної самооцінки журналіста досі залишається перспективною задачею.

У вищезгаданих працях досліджувався зв'язок самооцінки з такими феноменами, як стиль управління (Косар, 2011), ціннісні орієнтації, розвивальне середовище та рефлексія (Ракович, 2015), емоційне вигорання та благополуччя (Finzi-Dottan & Kormosh, 2016; Khezerlou, 2017), кваліфікація та властивості суб'єкта діяльності (Кашченко, 2008), акцентуації, рівень професіоналізму, стосунки з іншими людьми, життєві події, потреби, цілі діяльності, ситуативні та особистісні характеристики (Садкова, 1998), стаж (Кашченко, 2008; Тараскіна, 2005), індивідуально-психологічні та соціально-особистісні фактори (Ширапова, 2005) тощо. Як видно, спектр феноменів є доволі широким, але задля зручності їх можна об'єднати у дві групи: зовнішні та внутрішні стосовно суб'єкта діяльності. Якщо перші є досить універсальними для будь-якої професії (їх можна об'єднати в когорту суб'єктивних детермінант, тобто індивідуально-психологічних властивостей самого суб'єкта, його мотивації, досвіду роботи тощо), то зовнішні є більш специфічними.

Для виокремлення об'єктивних детермінант необхідно розуміти особливості професійної діяльності журналістів. До них, зокрема, належать комунікація з аудиторією, отримання зворотного зв'язку від неї та можливість взаємодіяти з читачами або глядачами, адже саме вони є адресатом для численних матеріалів, які створює журналіст (Симкачева, 2009). Очевидно, що об'єм аудиторії насамперед залежатиме від масштабу ЗМІ, в якому працює журналіст, наприклад, загальнонаціональний телеканал, вочевидь, матиме більшу аудиторію, ніж регіональна газета.

З огляду на взаємодію з аудиторією, важливою для журналіста є його репутація та затребуваність у медійному просторі (Симкачева, 2009; Сосновская, 2005). Ці фактори можна оцінити за допомогою визначення наявності та частоти запитів на створення матеріалів, які надходять до журналіста, а також наявності публікацій в іноземних ЗМІ. Окрім цього, питання репутації тісно пов'язане з професійними досягненнями, наприклад, нагородами та відзнаками, які можна поділити за рівнем значимості на певні групи (нагороди національного, регіонального або локального масштабу).

Досить гостро постає питання грошової винагороди, яка часто не відповідає затраченим психофізіологічним зусиллям журналіста (Сосновская, 2005), що для частини журналістів стає причиною зміни виду професійної діяльності (Fedler, Buhr, & Taylor, 1988). Водночас зміщення пріоритетів ЗМІ у бік збільшення прибутків, збиток якості журналістських матеріалів сприймається самими журналістами негативно та навіть призводить до зниження задоволеністю діяльністю в керівників підрозділів (Veam, 2006).

Безумовно, суттєвий вплив на діяльність, професійну ідентичність та світогляд журналіста справляє контекст: як загальний, тобто соціально-політичне та культурне середовище, так і мікросередовище, тобто стосунки в редакційному колективі (Сосновская, 2005). Проте дослідження такої детермінанти, як контекст, передбачає масштабне дослідження, навіть якщо ми говоримо про стосунки всередині редакційного колективу. Для такого дослідження найбільш прийнятним методом є метод соціометрії, що передбачає опитування усіх співробітників, що ускладнюється низкою факторів: високою зайнятістю, ставленням чи зацікавленістю журналістів у дослідженні тощо.

Отже, до системи детермінант професійної самооцінки журналіста зараховуємо такі:

- об'єктивні – рівень заробітної плати, частота отримання відгуків від аудиторії, частота отримання запитів від сторонніх ЗМІ, публікації в іноземних ЗМІ, об'єм аудиторії, наявність та значимість професійних нагород;
- суб'єктивні – індивідуально-психологічні властивості, мотивація (є окремою детермінантою, оскільки може виконувати інтегруючу функцію в інтегральній індивідуальності), стаж роботи.

Також варто зазначити, що джерелом професійної самооцінки та ще одним фактором, який впливає на її розвиток, є рефлексія як спосіб самопізнання. Якщо говорити про власне структуру професійної самооцінки, то послуговуємося підходом А. О. Реана, в якому цей феномен представлений у сукупності таких аспектів, як операційно-діяльнісний та особистісний, самооцінка потенціалу й результату. Усі зазначені складники відображені далі в теоретичній моделі й емпіричному дослідженні.

Основна частина. Мета статті – статистично обґрунтувати вплив виокремлених у результаті теоретичного аналізу об'єктивних та суб'єктивних факторів на рівень професійної самооцінки журналіста.

З огляду на проаналізовані джерела щодо визначення професійної самооцінки та особливостей діяльності журналіста можемо запропонувати теоретичну модель детермінації професійної самооцінки (див. рис. 1).

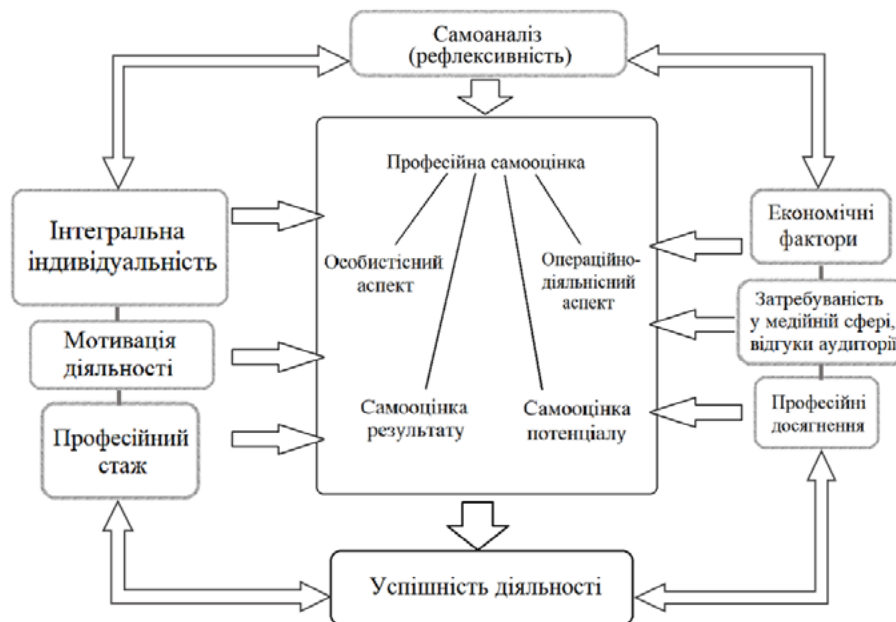

Рис. 1. Теоретична модель суб'єктивних та об'єктивних детермінант професійної самооцінки журналіста

У цій теоретичній моделі суб'єктивні детермінанти розташовані зліва від професійної самооцінки та відображають ті характеристики, які належать до суб'єкта діяльності (його індивідуально-психологічні риси, мотивацію, стаж тощо), а справа – об'єктивні детермінанти, які є зовнішніми щодо суб'єкта (хоча опосередковано залежать від результатів його праці). Також у рамках постнекласичної наукової парадигми усі складники моделі взаємопов'язані, оскільки є елементами єдиної системи.

Виокремлені детермінанти досліджувалися за допомогою психодіагностичних методик та методу анкетування. Методологічною основою дослідження стала теорія інтегральної індивідуальності В.С. Мерліна, в якій індивідуальність представлена через три рівні. Послідовно розглянемо, якими саме інструментами ми дослідили індивідуально-психологічні властивості кожного з рівнів:

- нейродинамічні та психодинамічні властивості психофізіологічного рівня інтегральної індивідуальності вимірювалися через опитувальник структури темпераменту Русалова;
- властивості психологічного рівня інтегральної індивідуальності досліджувалися за допомогою шістнадцятифакторного опитувальника Р. Кеттелла;
- соціально-психологічного рівня інтегральної індивідуальності оцінювалися через методіку діагностики соціального інтелекту особистості СОІНТ-2 Н. Ф. Каліної та методіку діагностики ціннісних орієнтацій особистості С. С. Бубнової.

Також у теоретичну модель (рис. 1) включені мотивація діяльності та професійний стаж. Якщо стаж можна оцінити через просте питання в анкеті, то для дослідження мотивації необхідні психодіагностичні методики, зокрема, нами були використані такі: перша з вивчення професійної мотивації К. Замфір у модифікації А. О. Реана (оцінка внутрішньої та зовнішньої мотивації), друга – «Мотивація до кар'єри» А. Ное, Р. Ное, Д. Баххубер в адаптації Є. О. Могільовкіна (оцінка різних видів мотивації та потенціалу). Ще однією з детермінант професійної самооцінки, а точніше її джерелом, є рефлексивність, тому до списку методик додається також методіка діагностики рівня розвитку рефлексивності А.В. Карпова

Для дослідження об'єктивних детермінант професійної самооцінки був застосований метод анкетування. Зокрема, це питання щодо рівня доходів, частоти отримання відгуків від аудиторії, публікації в сторонніх та іноземних ЗМІ, об'єму аудиторії, наявності нагород та їх значимості, які мали кілька можливих відповідей, що легко конвертувалися в рангову шкалу.

Наприклад, під час оцінки рівня доходів пропонувалося кілька варіантів (доходів немає, вистачає лише на найнеобхідніше, вистачає на всі основні статті розходів тощо), які можна проранжувати від найменшого до найбільшого. Аналогічним чином оцінювалися частота отримання відгуків від аудиторії (ніколи, рідко – до кількох разів на місяць, часто – раз на кілька днів), частота надходження запитів від інших ЗМІ, кількість публікацій в іноземних ЗМІ (немає, є кілька / до 10, публікації виходять щомісяця / більше 10), наявність та значимість професійних нагород (регіонального або державного масштабу), а також об'єм аудиторії, на яку працює журналіст (0–100 осіб – мікромедіа, 101–100 000 – мезомедіа, більше 100 000 – мас-медіа).

Для дослідження власне самої професійної самооцінки, представленої через чотири її складники, було використано такий інструментарій:

- 1) операційно-діяльнісний аспект оцінювався за допомогою методики дослідження професіоналізму Л. А. Закірзянової;
- 2) для дослідження особистісного аспекту використовувалася авторська методіка дослідження професійно важливих якостей журналіста А. В. Бахвалової;
- 3) самооцінка потенціалу визначалася за показником шкали «Кар'єрна інтуїція» методики «Мотивація кар'єри»;
- 4) як самооцінку результату було використано показник загальної задоволеності працею з тесту «Інтегральна задоволеність працею» Н. П. Фетискіна.

Вибірка дослідження становила 110 журналістів різних спеціалізацій (теле- та радіожурналісти, кореспонденти, інтерв'юери, публіцисти і т.д.), 27 чоловіків та 83 жінки середнім віком 31 рік. Дослідження проводилося через Інтернет-мережу внаслідок карантинних обмежень; участь була добровільною, посилання на Google-форму надавалося респондентам в особистому повідомленні-запрошенні або поширювалося через вузькоспеціалізовані спільноти в соцмережах. Досліджувани були вмотивовані до участі, оскільки отримували результати у формі психологічного портрету та рекомендацій щодо особистісного розвитку, самопізнання та саморегуляції.

Результати. Для встановлення причинно-наслідкового зв'язку між детермінантами та професійною самооцінкою був використаний метод регресійного аналізу. Перед його проведенням отримані результати необхідно було привести до коректного вигляду, щоб уникнути ефекту мультиколінеарності. Із цією метою ми провели низку процедур.

По-перше, здійснили факторний аналіз об'єктивних детермінант з ортогональним обертанням, яке забезпечує відсутність кореляцій між утвореними факторами. Усі об'єктивні детермінанти були поділені на три фактори (див. табл. 1).

У результаті було отримано два фактори: 1) зовнішня оцінка роботи журналіста (це, по-перше, оцінка роботодавця, що проявляється в заробітній платі та об'ємі його аудиторії, яка напряму залежить від масштабу ЗМІ, а для працевлаштування у ключові ЗМІ з мільйонною аудиторією необхідно отримати позитивну оцінку роботодавця; а також оцінку аудиторії через бажання її представників залишити відгук про матеріали); 2) фактор репутації та популярності журналіста (наявність у журналіста значимих нагород, безумовно, робить його більш відомим, як і публікації в іноземних ЗМІ, що сприяє надходженню запитів на співпрацю та створення різноманітних матеріалів від сторонніх ЗМІ).

Ці фактори відображають зовнішні стосовно суб'єкта праці та його професійної самооцінки детермінанти, отже, сам журналіст може вплинути на них лише опосередковано, наприклад, через підвищення якості власної роботи.

Таблиця 1

Факторний аналіз об'єктивних детермінант професійної самооцінки журналістів

	Компонента	
	1	2
Рівень доходів	,776	,101
Об'єм аудиторії	,757	-,333
Відгуки аудиторії	,601	,325
Нагороди	-,020	,727
Запити від інших ЗМІ	,227	,624
Публікації в іноземних ЗМІ	-,048	,603

Метод виділення: Аналіз методом головних компонент.

Метод обертання: Варімакс із нормалізацією Кайзера.

а. Обертання зійшлося за 3 ітерації.

По-друге, аналогічну процедуру зі зниженням розмірності даних ми здійснили і щодо суб'єктивних детермінант. Як результат, було отримано 8 факторів (курсивом зазначені ті змінні, коефіцієнти для яких були від'ємними, а оскільки більшість цих змінних – шкали методики Кеттелла, то в цих випадках ми вказували назву полюсу мінімальних значень фактора, наприклад, «конформізм» для фактора Q2 «конформізм-нонконформізм»):

1) готовність до комунікації (об'єднує низку структур темпераменту – ергічність, соціальна ергічність, темп, соціальний темп, пластичність, соціальна пластичність – разом із такими факторами за Кеттеллом: F2 – екстравертованість, Н – сміливість, F – експресивність, Q2 – конформізм, А – товариськість, М – практичність, а також інтегральний показник соціального інтелекту за Н. Ф. Каліною та шкалу зовнішньої негативної мотивації з методики К. Замфір);

2) тривожність (шкали F1 – тривога, О – тривожність, Q4 – напруженість, С – емоційна нестійкість, Q3 – низький самоконтроль, а також складники темпераменту – емоційність та соціальна емоційність);

3) рефлексивність (F3 – нерішучість, I – чутливість, G – добросовісність, а також показник рефлексивності за А. В. Карповим);

4) вмотивованість (N – прямотліність, кар'єрна стійкість та причетність, позитивна внутрішня і зовнішня мотивація);

5) новаторство (Q1 – радикалізм, F4 – рішучість, E – домінантність та цінність пізнання);

6) соціальні цінності (цінності статусу, соціальної активності, поваги від інших, гедонізму та відпочинку);

7) базові цінності (цінності милосердя, матеріального благополуччя, любові, здоров'я та спілкування);

8) обізнаність (B – інтелект, L – підозрілість та величина професійного стажу).

По-третє, за допомогою того ж факторного аналізу було створено інтегральний показник професійної самооцінки. Цей етап передбачав такі операції. Спочатку було створено окремі показники операційно-діяльнісного та особистісного аспектів через об'єднання шкал відповідних методик, а саме: 8 шкал методики дослідження професіоналізму Л. А. Закірзянної для операційно-діяльнісного аспекту та три шкали методики дослідження професійно-важливих якостей журналіста А. В. Бахвалової – для особистісного. Отримані два показники разом із самооцінкою потенціалу (шкала «Кар'єрної інтуїції») та самооцінкою результату (показник загальної задоволеності за Н. П. Фетискіним) були інтегровані в єдиний показник професійної самооцінки за допомогою факторного аналізу. Використання такої двоетапної процедури створення єдиного показника професійної самооцінки зберегло структурність цього психологічного феномена та диференціацію його складників.

Після ретельної підготовки даних для проведення регресійного аналізу ми отримали:

- незалежні змінні – зовнішня оцінка роботи журналіста, репутація та популярність журналіста (об'єктивні детермінанти), готовність до комунікації, тривожність, рефлексивність, вмотивованість, новаторство, обізнаність, соціальні та базові цінності (суб'єктивні детермінанти);

- залежну змінну – інтегральний показник професійної самооцінки.

Кореляції між новоствореними незалежними змінними відсутні, що дає змогу уникнути ефекту мультиколінеарності. Отже, на основі наявних змінних ми можемо провести регресійний аналіз (див. табл. 2).

Отриманий за допомогою регресійного аналізу результат дає змогу зробити висновок, що виокремлені в теоретичній моделі фактори дійсно є детермінантами професійної самооцінки, адже прогностична здатність створеної моделі становить майже 60%. Для більш детального аналізу результатів маємо звернутися до таблиці з коефіцієнтами (див. табл. 3).

Таблиця 2

Регресійна модель дослідження

Модель	R	R-квадрат	Скоректований R-квадрат	Стд. помилка оцінки
1	,758a	,574	,530	,65879492

а. Предиктори: (конст) Обізнаність, Готовність до комунікації, Тривожність, Новаторство, Соціальні цінності, Базові цінності, Рефлексивність, Вмотивованість, Зовнішня оцінка, Репутація і популярність

Коефіцієнти предикторів регресійної моделі

Модель	Нестандартизовані коефіцієнти		Стандартизовані коефіцієнти	t	Знч.
	B	Стд. помилка	Бета		
(Константа)	-,001	,064		-,017	,986
Зовнішня оцінка	,228	,068	,238	3,351	,001
Репутація і популярність	,036	,075	,038	,484	,630
Готовність до комунікації	,214	,064	,223	3,338	,001
Тривожність	-,267	,067	-,280	-4,014	,000
Рефлексивність	,326	,066	,335	4,938	,000
Вмотивованість	,410	,071	,393	5,739	,000
Новаторство	,130	,066	,134	1,966	,052
Соціальні цінності	,142	,064	,149	2,210	,029
Базові цінності	,099	,065	,102	1,513	,133
Обізнаність	,051	,071	,054	,724	,471

а. Залежна змінна: Професійна самооцінка

Як бачимо, позитивно впливають на професійну самооцінку усі змінні, окрім тривожності, причому остання має досить суттєвий вплив, враховуючи величину стандартизованого коефіцієнта.

Розглянемо найбільш вагомні детермінанти в цій моделі: вмотивованість, рефлексивність, тривожність, зовнішня оцінка роботи журналіста, готовність до комунікації, соціальні цінності та новаторство. Найбільший вплив на професійну самооцінку журналіста справляє саме фактор вмотивованості, що включає позитивну внутрішню й зовнішню мотивацію, бажання розвиватися самому (кар'єрна стійкість) та розвивати власну організацію/ЗМІ (кар'єрна причетність), а також пряолінійність або фактор N, який можна трактувати як безпосередність, природність та спонтанність за Кеттеллом. Щирість поряд із внутрішньою мотивацією в цьому факторі можна розуміти як феномен, близький до ідеалістичної мотивації, що особливо характерно для молодих журналістів (Галкіна и др., 2015). Тобто щира зацікавленість у своїй професійній діяльності є однією з основних детермінант професійної самооцінки.

Інший фактор, рефлексивність, включає чутливість, схильність до емпатії та співпереживання (F3 та I), відповідальність (G) та схильність до самоаналізу. Усі ці властивості позитивно впливають на професійну самооцінку, адже забезпечують аналіз власної поведінки відповідно до моральних норм та цінностей гуманізму. Ці властивості знаходяться на перетині когнітивної, афективної та регулятивної сфер.

Тривожність – єдиний фактор, який чинить негативний вплив на професійну самооцінку, адже складається із властивостей, що перешкоджають ефективній діяльності журналіста: чутливість до невдач та помилок (емоційність та соціальна емоційність), дратівливість, напруженість (Q4), імпульсивність (C, Q3) тощо. Тривожність проростає з невпевненості в собі, власних навичках та можливостях, тоді як позитивна самооцінка, навпаки, ґрунтується на впевненості та вірі в себе та свої сили.

Специфічною для професійної самооцінки журналіста детермінантою є зовнішня оцінка його роботи, яка включає в себе: рівень заробітної плати (оцінка з боку начальства та ЗМІ, де він працює), об'єм аудиторії (опосередковано вказує на місце роботи, тобто те, що журналіст відповідає критеріям та вимогам конкретного ЗМІ, або ж, у разі самозайнятості, що його робота цікава широкій аудиторії) та частоту отримання відгуків на створені матеріали (оцінка аудиторії). Для журналіста зовнішня оцінка, особливо оцінка аудиторії, якою б суб'єктивною вона не була, відіграє ключову роль (Третьяков, 2004).

Очевидно, що в списку основних детермінант професійної самооцінки журналіста вагоме місце посідає фактор готовності до комунікації, який включає в себе ті властивості, що полегшують налагодження контактів: екстравертованість (F2), товариськість (A), життєрадісність (F), конформність (Q2), орієнтація на оточуючу реальність (M), соціальний інтелект тощо. Робота журналіста тісно пов'язана саме з комунікативною сферою, тому цілком логічно, що цей фактор ввійшов у п'ятірку основних. Однак припускаємо, що він також відігратиме важливу роль і у формуванні професійної самооцінки представників інших соціономічних професій.

Наступна детермінанта – соціальні цінності, які включають цінності статусу, соціальної активності, поваги від інших, гедонізму та відпочинку. Ці цінності пов'язані з бажанням сформувати певний імідж та отримати вагомий статус у соціальній ієрархії. Безумовно, репутація та ім'я журналіста є чи не найціннішим його ресурсом у побудові власної кар'єри.

Зрештою, останнім із ключових факторів, які ми виділили, було новаторство. Цей фактор знаходиться на межі статистичної значимості ($p=0,052$) і передбачає гнучкість та аналітичність мислення (Q1), незалежність у судженнях (E), рішучість та ініціативність (F4). Усі перераховані властивості допомагають журналісту бути неупередженим, об'єктивним та критичним, унікати стереотипів та сприймати ситуацію з різних сторін.

Натомість інші детермінанти, як-от: базові цінності, обізнаність та репутація і популярність, – здійснюють значно менший вплив та є менш актуальними в процесі прогнозування та корегування професійної самооцінки журналіста. Такий результат легко пояснити. По-перше, базові цінності відображають орієнтири

людини на всьому її життєвому шляху та стосуються відразу багатьох сфер (здоров'я, міжособистісні стосунки тощо), тоді як соціальні цінності, враховуючи приналежність журналістів саме до соціономічного типу професій, відіграють важливу роль і в професійній діяльності. По-друге, низький вклад фактора обізнаності в регресійну модель показує, що зі збільшенням стажу та досвіду професійна самооцінка не обов'язково росте, що є доволі очевидним фактом. По-третє, як не дивно, фактор репутації та популярності найслабше впливає на професійну самооцінку. Одне з пояснень криється в коментарях до дослідження самих журналістів, деякі з яких зазначали, що, наприклад, професійні нагороди (один зі складників вищезазначеного фактора) вони вважають певним архаїзмом, бо такі відзнаки не дають змоги правильно оцінити рівень професіоналізму журналіста. Стосовно запитів від сторонніх ЗМІ – деякі журналісти за умовами контракту, підписаного під час працевлаштування, не мають права створювати матеріали для сторонніх ЗМІ, що поширюється і на публікації в іноземних ЗМІ. Тобто цей фактор не є універсальним, оскільки є певні виключення щодо вищезазначених об'єктивних детермінант.

Підбиваючи підсумки, маємо зазначити, що ми успішно підтвердили вплив виокремлених детермінант на професійну самооцінку, хоча внесок деяких із них у регресійну модель, а отже, їх вплив був мінімальним. Однак маємо зазначити, що ми перевірили запропоновану модель на практиці лише частково: вплив професійної самооцінки на успішність необхідно окремо дослідити та перевірити. На жаль, у рамках цієї статті виконати настільки масштабне завдання не видається можливим, тому воно залишається перспективним.

Висновки. Отже, в результаті теоретичного аналізу вдалося виокремити низку об'єктивних та суб'єктивних детермінант професійної самооцінки, а також статистично обґрунтувати їх вплив на професійну самооцінку журналіста. До суб'єктивних детермінант ми зарахували властивості інтегральної індивідуальності, а також мотивацію та стаж суб'єкта діяльності, тоді як до об'єктивних – зовнішні змінні, як-от: рівень заробітної плати, частоту отримання відгуків від аудиторії, значимість отриманих журналістом нагород, об'єм аудиторії, частота запитів на матеріали та наявність публікацій у іноземних ЗМІ. У процесі зниження розмірності цих детермінант було сформовано 10 факторів, серед яких найбільш сильний вплив на професійну самооцінку справляють такі: вмотивованість, рефлексивність, тривожність, зовнішня оцінка роботи журналіста, готовність до комунікації, соціальні цінності та новаторство. У перспективі – дослідження впливу професійної самооцінки на успішність діяльності, що також відображено в нашій теоретичній моделі, але є окремим повноцінним завданням, яке не ввійшло в об'єм статті.

Список використаних джерел:

1. Галкина М.Ю., Вьрковский А.В., Образцова А.Ю., Колиснеченко А.В., Вартанов С.А. Российский журналист и его работа: исследование мотивации и удовлетворенности. *Медиаискон.* 2015. № 4. URL: <http://www.mediascope.ru/2046> (дата звернення: 10.09.2021).
2. Кащенко О.В. Психологічні детермінанти професійної самооцінки суддів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.03; Українська інженерно-педагогічна академія. Харків, 2008. 19 с.
3. Косар У.Б. Професійна самосвідомість керівника як чинник успішності управлінської діяльності : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 «Соціальна психологія; психологія соціальної роботи»; Ін-т психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. Київ, 2011. 22 с.
4. Кувшинов А.В. Формирование профессиональной самооценки у будущих учителей физической культуры : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теория и методика физического воспитания». Тула, 2000. 207 с.
5. Одінцова В.М., Діброва Л.В. Професійна самооцінка як елемент структури професійної «Я-концепції». *Науковий вісник Херсонського державного університету.* Сер.: Психологічні науки. 2013. Вип. 1. С. 78–82.
6. Психология человека от рождения до смерти / Под общей ред. А.А. Реана. Санкт-Петербург : Прайм-Еврознак, 2002. 656 с.
7. Ракович В.В. Формування професійної самооцінки у майбутніх викладачів образотворчого мистецтва : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. Кіровоград, 2015. 20 с.
8. Садкова А.В. Психологические особенности профессиональной самооценки личности и условия ее совершенствования : автореф. канд. дис. ... канд. пед. наук : 19.00.13 «Психология развития, акмеология». Москва, 1998. 30 с.
9. Симкачева М.В. Журналистика XXI века: портрет профессии : учебно-методическое пособие. Казань : Казан. гос. ун-т, 2009. 150 с.
10. Сосновская А.М. Журналист: личность и профессионал (психология идентичности). Санкт-Петербург : Роза мира, 2005. 206 с.
11. Тараскина Т.В. Профессиональное самосознание как основа профессионализма практического психолога : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.13 «Психология развития, акмеология». Москва, 2005. 22 с.
12. Третьяков В.Т. Как стать знаменитым журналистом: Курс лекций по теории и практике современной русской журналистики. Москва : Ладомир, 2004. 623 с.
13. Ширапова Д. Д. Психологические факторы развития профессиональной самооценки студентов : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.13 / С.-Петербур. гос. ун-т. Санкт-Петербург, 2005. 26 с.
14. Veam, R.A. (2006). Organizational Goals and Priorities and the Job Satisfaction of U.S. Journalists. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 83(1), 169–185. DOI: 10.1177/107769900608300111
15. Carmel, S. (1997). The professional self-esteem of physicians scale, structure, properties and the relationship to work outcomes and life satisfaction. *Psychological Reports*, 80, pp. 591–602. DOI: 10.2466/pr0.1997.80.2.591
16. Fedler, F., Buhr, T., & Taylor, D. (1988). Journalists Who Leave the News Media Seem Happier, Find Better Jobs. *Newspaper Research Journal*, 9(2), 15–23.

17. Finzi-Dottan, R., & Kormosh, M.B. (2016). Social Workers in Israel: Compassion, Fatigue, and Spillover into Married Life. *Journal of Social Service Research*, 42(5), pp. 703–717. DOI: 10.1080/01488376.2016.1147515
18. Gossman, P., & Horder, S. (2015). Effective teacher? Student self-evaluation of development and progress on a teacher education programme. *Journal of Further and Higher Education*, 40(4), pp. 447–465. DOI: 10.1080/0309877X.2014.984595
19. Iqbal, H.M., Bibi, F., Gul, A. (2016). Adaptation and Validation of Aricak's Professional Self-Esteem Scale for Use in the Pakistani Context. Online Submission, *The European Journal of Social and Behavioural Sciences*, v16, pp. 2055–2066. DOI: 10.15405/ejsbs.185
20. Khezerlou, E. (2017). Professional self-esteem as a predictor of teacher burnout across Iranian and Turkish EFL teachers. *Iranian Journal of Language Teaching Research*, v5, n1; pp. 113–130. DOI: 10.30466/IJLTR.2017.20345

References:

1. Galkina M.Ju., Vyrkovskij A.V., Obrazcova A.Ju., Kolisnechenko A.V., Vartanov S.A. (2015). Rossijskij zhurnalist i ego rabota: issledovanie motivacii i udovletvorennosti [Russian journalist and his work: a research of motivation and satisfaction]. *Mediascope*. № 4. URL: <http://www.mediascope.ru/2046> [in Russian].
2. Kashchenko, O.V. (2008). Psykholohichni determinanty profesiinoi samoocinky sudiv : avtoref. dys. na zdob. nauk. stup. kand. psihol. nauk: 19.00.03 [Psychological determinants of professional self-assessment of judges: abstract of PhD thesis]. *Ukrainska inzhenerno-pedahohichna akademiia*. Kharkiv. 19 p. [in Ukrainian].
3. Kosar, U.B. (2011). Profesiina samosvidomist kerivnyka yak chynnyk uspishnosti upravlinskoj diialnosti : avtoref. dys. na zdob. nauk. stup. kand. psihol. nauk : 19.00.05 – sotsialna psykholohiia; psykholohiia sotsialnoi roboty [Professional self-awareness of the leader as a factor in the success of management: abstract of PhD thesis]. In-t psykholohii im. H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. Kyiv. 22 p. [in Ukrainian].
4. Kuvshinov, A.V. (2000). Formirovanie professional'noj samoocenki u budushhij uchitelej fizicheskoy kul'tury: dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 «Teorija i metodika fizicheskogo vospitaniya» [The formation of professional self-esteem in future physical education teachers: PhD thesis]. Tula. 207 p. [in Russian].
5. Odintsova V.M., Dibrova L.V. (2013). Profesiina samoocinka yak element struktury profesiinoi «Ja-kontseptsii» [Professional self-esteem as an element of the structure of professional «Self-concept»]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*. Ser.: *Psykholohichni nauky*. Vyp. 1. P. 78–82. [in Ukrainian].
6. Rean A.A. (2002). Psihologija cheloveka ot rozhdenija do smerti [Psychology of human from birth to death]. Saint-Petersburg: *Prajm-Evroznak*. 656 p. [in Russian].
7. Rakovych V.V. (2015). Formuvannia profesiinoi samoocinky u maibutnikh vykladachiv obrazotvorchoho mystetstva : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 [Formation of professional self-esteem in future teachers of fine arts: abstract of PhD thesis]. Kirovohr. derzh. ped. un-t im. Volodymyra Vynnychenka. Kirovohrad. 20 p. [in Ukrainian].
8. Sadkova A.V. (1998). Psihologicheskie osobennosti professional'noj samoocenki lichnosti i uslovija ee sovershenstvovanija : avtoref. kand. dis. ... kand. ped. nauk: 19.00.13 «Psihologija razvitija, akmeologija» [Psychological features of the professional self-esteem of the individual and the conditions for its improvement: abstract of PhD thesis]. Moscow. 30 p. [in Russian].
9. Simkacheva M.V. (2009). Zhurnalistika XXI veka: portret professii: uchebno-metodicheskoe posobie [Journalism of the XXI century: a portrait of the profession. Teaching aid]. Kazan': Kazan. gos. un-t. 150 p. [in Russian].
10. Sosnovskaja A.M. (2005). Zhurnalistskaia lichnost' i professional (psihologija identichnosti) [Journalist: personality and professional (psychology of identity)]. Saint-Petersburg: *Roza mira*. 206 p. [in Russian].
11. Taraskina T.V. (2005). Professional'noe samosoznanie kak osnova professionalizma prakticheskogo psihologa : avtoref. dis. ... kand. psihol. nauk : 19.00.13 «Psihologija razvitija, akmeologija» [Professional self-awareness as the basis of the professionalism of a practical psychologist: abstract of PhD thesis]. Moscow. 22 p. [in Russian].
12. Tret'jakov V.T. (2004). Kak stat' znamenitym zhurnalistom: Kurs lekcij po teorii i praktike sovremennoj russkoj zhurnalistiki [How to become a famous journalist: A course of lectures on the theory and practice of modern Russian journalism]. Moscow: *Ladimir*. 623 p. [in Russian].
13. Shirapova, D.D. (2005). Psihologicheskie faktory razvitija professional'noj samoocenki studentov : avtoref. dis. ... kand. Psihol. nauk : 19.00.13 [Psychological factors in the development of professional self-esteem of students: abstract of PhD thesis]. Saint-Petersburg. 26 p. [in Russian].
14. Beam, R.A. (2006). Organizational Goals and Priorities and the Job Satisfaction of U.S. Journalists. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 83(1), 169–185. DOI: 10.1177/107769900608300111
15. Carmel, S. (1997). The professional self-esteem of physicians scale, structure, properties and the relationship to work outcomes and life satisfaction. *Psychological Reports*, 80, pp. 591–602. DOI: 10.2466/pr0.1997.80.2.591
16. Fedler, F., Buhr, T., & Taylor, D. (1988). Journalists Who Leave the News Media Seem Happier, Find Better Jobs. *Newspaper Research Journal*, 9(2), 15–23.
17. Finzi-Dottan, R., & Kormosh, M.B. (2016). Social Workers in Israel: Compassion, Fatigue, and Spillover into Married Life. *Journal of Social Service Research*, 42(5), pp. 703–717. DOI: 10.1080/01488376.2016.1147515
18. Gossman, P., & Horder, S. (2015). Effective teacher? Student self-evaluation of development and progress on a teacher education programme. *Journal of Further and Higher Education*, 40(4), pp. 447–465. DOI: 10.1080/0309877X.2014.984595
19. Iqbal, H.M., Bibi, F., Gul, A. (2016). Adaptation and Validation of Aricak's Professional Self-Esteem Scale for Use in the Pakistani Context. Online Submission, *The European Journal of Social and Behavioural Sciences*, v16, pp.2055-2066. DOI: 10.15405/ejsbs.185
20. Khezerlou, E. (2017). Professional self-esteem as a predictor of teacher burnout across Iranian and Turkish EFL teachers. *Iranian Journal of Language Teaching Research*, v5, n1; pp. 113–130. DOI: 10.30466/IJLTR.2017.20345